

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ
ФАКУЛТЕТ ЗА ЕКОНОМИЈУ И ИНЖЕЊЕРСКИ МЕНАѢМЕНТ

ОБРАЗАЦ ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
-обавезна садржина-

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију:

Дана 11.07.2017. године на седници Наставно-научног већа Факултета за економију и инжењерски менаѢмент у Новом Саду, донета је одлука број 9/6, којом је именована Комисија за писање извештаја о оцени докторске дисертације под називом „Панел анализа страних директних инвестиција и конкурентности у европским земљама у настајању и развоју“. Извештај о оцени подобности кандидата и теме прихваћен је 23.02.2016. године, на Сенату Универзитета Привредна академија у Новом Саду, доношењем одлуке број 22/4/16.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. **Др Никола Градојевић**, редовни професор, Финансије и банкарство, 30.09.2014.године, Факултет за економију и инжењерски менаѢмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду.
2. **Др Марко Царић**, редовни професор, Мултидисциплинарна економска, 20.04.2011. године, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду.
3. **Др Драган Солеша**, редовни професор, Квантитативне методе и информациони системи, 27.4.2010. године, Факултет за економију и инжењерски менаѢмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду.
4. **Др Мирослав Ђорђевић**, редовни професор, Општа економија и привредни развој, 02.06.2011. године, Економски факултет у Крагујевцу, Универзитет у Крагујевцу.
5. **Др Владимир Ђаковић**, доцент, МенаѢмент и инвестиције у инжењерству, 30.10.2013. године, Факултет техничких наука у Новом Саду, Универзитет у Новом Саду.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:

Биљана (Миливој) Станков
(претходно презиме: Лазих)

2. Датум рођења, општина, Република:

31.03.1982. године, Зрењанин, Република Србија.

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:

04.10.2012. године, Нови Сад, Факултет за економију и инжењерски менаѢмент у Новом Саду.
Магистар теза: „Унапређење конкурентности Србије и осталих земаља бивше СФРЈ у контексту европских интеграција“.

1. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Економске науке, Пословна и међународна економија, Економија европских интеграција.

2. Радно искуство:

Кандидаткиња Биљана Станков је од 2007. године била запослена, као сарадник у настави, на Факултету за економију и инжењерски менаџмент, тадашњем Спољнотрговинском факултету, Универзитета Привредна академија. На основним академским студијама је била ангажована као сарадник професора др Мирослава Ђорђевића и изводила је наставу на предметима Основи економије, Макроекономија и Микроэкономија. Новембра 2008. године се запошљава, такође као сарадник у настави, на Високој пословној школи струковних студија у Новом Саду. Након завршетка мастер академских студија, на истој високошколској установи је, фебруара 2001. године, изабрана у звање асистента за ужу научну област Пословна економија. Изводила је наставу из бројних предмета који припадају поменутој научној области, међу којима се истичу: Основи економије, Основи менаџмента, Основи организације, Израда и имплементација бизнис плана, Управљање и контрола трошкова, Управљачко рачуноводство, Тржишно комуницирање, Маркетинг, Менаџмент набавке и Спољнотрговинско пословање.

Биљана Станков се од 2016. године, у сарадњи са главним и одговорним уредником, бави уређивањем научно-стручног часописа „Школа бизниса“, чији је издавач Висока пословна школа струковних студија из Новог Сада. Исте године постаје и администратор Картона научног радника Војводине, који је подржан од стране Покрајинског секретаријата за високо образовање и научно-истраживачку делатност. Као рецензент је ангажована од стране уредништва научних часописа „*Management: Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*“ и „*EMC Review – Economy and Market Communication Review*“.

3. Публиковани радови по категоријама:

M14 – Монографска студија/поглавље у књизи M12 или рад у тематском зборнику међународног значаја

1. Stankov (Lazić) B. (2008). Marketing mix application in degree-granting educational institutions. In *Challenges of Economic Sciences in the 21st Century*, Eds.: Guichard, J., P., Cantino, V., Dutto, G., Radović Marković, M., Redžepagić, S. & Hanić, H. (291-299). Beograd: Institute of Economic Science Belgrade (ISBN 978-86-80315-79-9).
2. Žunić Kovačević N., Vapa Tankosić J., & Stankov (Lazić) B. (2016). The mechanism of SMEs internationalization towards the EU single market perspective. In *European Union Future Perspectives: Innovation, Entrepreneurship and Economic Policy*, Eds: Rabat, D., Černe, K. & Zenzerovic R. (43-59). Pula: Juraj Dobrila University of Pula. (ISBN 978-953-7320-24-9, UDK: 339.13 (497:4-6EU)).
3. Roganović (Đorđević) M., & Stankov (Lazić) B. (2017). The concept of open innovations in the knowledge economy. In *Innovation, ICT and Education for the Next Generation*, Eds: Soleša, D., Šimović, V. & Rosi, B. (252-269). Novi Sad: Faculty of Economics and Engineering Management. (ISBN 978-86-87619-84-5).

M24 – Рад у часопису међународног значаја верификованог посебном одлуком

1. Stankov, B., Markov, J., & Milošević, I. (2015). FDI by economic activities and investment incentives in Bulgaria and Serbia. *Management: Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*, 77(23-24), 61-69. (ISSN 1820-0222, UDK: 339.727.22(497.11)).

M33 – Саопштење са међународног скупа штампано у целини

1. Marković, S., & Lazić, B. (2008). The strategy of the IMF in financing its member countries. In *Management and social responsibility* (81-92). Belgrade, Republic of Serbia: Faculty of Organizational Sciences in Belgrade. (ISBN: 978-86-7680-161-9).

2. Lazić, B., & Đorđević, M. (2009). Foreign direct investments and competitiveness enhancement of West Balkan countries. In *Regional cooperation and economic integration - challenges and opportunities* (301-313). Skopje, Republic of Macedonia: Ss. Cyril and Methodius University, Faculty of Economics Skopje and The Customs Administration of the Republic of Macedonia. (ISBN: 978-608-212-007-2).
3. Lutovac, M., Lazić, B., & Đorđević, M. (2010). Tourism as a developmental factor of the southeastern European countries during the world economic crisis. In *Tourism and hospitality industry 2012 - New Trends in Tourism and Hospitality Management* (1022-1033). Opatija, Republic of Croatia: Faculty of Tourism and Hospitality Management Opatija, University of Rijeka. (ISBN: 978-953-6198-78-8).
4. Lazić, B., & Markov, J. (2011). The importance of marketing mix application in the process of managing the institution of higher education. In *Proceeding from International May Conference on Strategic Management - MSKS 2011* (57-67). Bor, Republic of Serbia: Technical Faculty in Bor, University of Belgrade. (ISBN: 978-86-80987-85-9).
5. Lazić, B., Markov, J., & Lutovac, M. (2011). Application of information technologies in the process of researching the market and planning future offer of service enterprises. In *Information and Communication Technologies for Small and Medium Enterprises* (97-101). Zrenjanin, Republic of Serbia: Technical Faculty „Mihajlo Pupin“ in Zrenjanin, University of Novi Sad. (ISBN: 978-86-7672-140-5).
6. Markov, J., Lazić, B., & Lutovac, M. (2011). Marketing Mix Planning in the Function of Improving Quality of Hospitality Services and Consumer Satisfaction. In *Contemporary Trends in Tourism and Hospitality 2011* (354-366). Novi Sad, Republic of Serbia: Faculty of Science, Department of Geography, Tourism and Hotel Management, University of Novi Sad. (ISBN: 978-86-7031-233-3).
7. Lazić, B., & Markov, J. (2012). Managing the competitive position of Serbia in order to advance towards European Union membership. In *Innovative management and business performance* (1588-1599). Belgrade, Republic of Serbia: Faculty of organizational sciences Belgrade. (ISBN: 978-86-7680-755-5).
8. Vapa Tankosić, J., & Lazić, B. (2012). Improvement of competitiveness of Serbia - step forward in overcoming the crisis. In *Engineering management and competitiveness - EMC 2012* (102-108). Zrenjanin, Republic of Serbia: Technical Faculty “Mihajlo Pupin” in Zrenjanin, University of Novi Sad. (ISBN: 978-86-7672-165-8).
9. Markov, J., & Lazić, B. (2012). Some aspects of data privacy protection in internet marketing in the European Union and Serbia. In *Proceeding from International Conference on applied Internet and information technologies AIIT2012* (399-404). Zrenjanin, Republic of Serbia: Technical Faculty “Mihajlo Pupin” in Zrenjanin, University of Novi Sad. (ISBN: 978-86-7672-173-3).
10. Lutovac, M., Lazić, B., & Markov, J. (2012). Advancing the Quality of Tourist Services and Improving the Process of Service Provision. In *The Function of Management in Increasing Tourism Consumption - MTC2012* (179-185). Opatija, Republic of Croatia: Faculty of Tourism and Hospitality Management Opatija, University of Rijeka. (ISBN: 1846-288X).
11. Lutovac, M., Lazić, B., & Markov, J. (2012). Influence of Knowledge Management On Tourism Development-Consideration And Possibilities. In *Tourism and hospitality industry 2012 - New Trends in Tourism and Hospitality Management* (345-349). Opatija, Republic of Croatia: Faculty of Tourism and Hospitality Management Opatija, University of Rijeka. (ISBN: 1848-4581).
12. Markov, J., & Lazić, B. (2013). The role of Internet marketing in the creation of product and company image. In *Proceeding from International Conference on applied Internet and information technologies - AIIT2013* (454-458). Zrenjanin, Republic of Serbia: Technical Faculty “Mihajlo Pupin” in Zrenjanin, University of Novi Sad. (ISBN: 978-86-7672-211-2).
13. Vapa Tankosić J., Stankov (Lazić) B., & Stojsavljević M. (2013). Challenges for Western Balkans SMEs – Export barriers in the global economic crisis. In *Economic Science on the Crossroad* (465-475). Belgrade, Republic of Serbia: Institute of Economic Sciences Belgrade. (ISBN 978-86-89465-10-5).
14. Stankov (Lazić) B., Vapa Tankosić J., & Stojanović B. (2014). Forecasting FDI inflows in some Balkan countries applying linear trend. In *Contemporary Trends and Perspectives of Economic Recovery* (133-151). Nice, France: CEMAFI International. (ISBN 978-2-9544508-5-8).

15. Markov, J., & Lazić, B. (2013). Advertising, Promotion and Propaganda - Moral dilemmas and ethical problems. In *Proceeding from International May Conference on Strategic Management - MSKS 2013* (1060-1070). Bor, Republic of Serbia: Technical Faculty in Bor, University of Belgrade. (ISBN: 978-86-6305-006-8).
16. Markov, J., & Lazić, B. (2013). Traditional versus internet marketing - the impact on consumer behavior, In *Engineering management and competitiveness - EMC 2013* (228-234). Zrenjanin, Republic of Serbia: Technical Faculty "Mihajlo Pupin" in Zrenjanin, University of Novi Sad. (ISBN: 978-86-7672-202-0).
17. Markov, J., Stankov (Lazić), B., & Lazić-Marjanski, S. (2014). Protecting the privacy of data as a factor in creating a corporate image. In *Impact of Internet on business activities in Serbia and Worldwide* (646-651). Belgrade, Republic of Serbia: Singidunum University in Belgrade. (ISBN: 978-86-7912-539-2).
18. Markov, J., Stankov (Lazić), B., & Roganović, M. (2014). Challenges and opportunities of internet marketing in Serbia and the World. In *New business models and sustainable competitiveness* (1126-1134). Belgrade, Republic of Serbia: Faculty of organizational sciences Belgrade. (ISBN: 978-86-7680-295-1).
19. Stankov (Lazić), B., Markov, J., & Lazić-Marjanski, S. (2014). Pillars of competitiveness of former Yugoslav republics. In *Engineering Management and Competitiveness EMC2014* (378-384). Zrenjanin, Republic of Serbia: Technical Faculty "Mihajlo Pupin" in Zrenjanin, University of Novi Sad. (ISBN: 978-86-7672-224-2).
20. Stankov (Lazić), B., Roganović, M., & Spasojević, A. (2015). Higher education and training as a pillar of competitiveness of Serbian economy. In *Engineering Management and Competitiveness EMC2015* (150-156). Zrenjanin, Republic of Serbia: Technical Faculty "Mihajlo Pupin" in Zrenjanin, University of Novi Sad. University of Novi Sad, Technical Faculty in Zrenjanin. (ISBN: 978-86-7672-256-3).
21. Roganović, M., Stankov (Lazić), B., & Lazić Marjanski, S. (2015). Analysis of employee satisfaction with quantity and quality of information in their work organizations In *Proceeding from International May Conference on Strategic Management - MSKS 2015* (600-610). Bor, Republic of Serbia: Technical Faculty in Bor, University of Belgrade. (ISBN: 978-86-6305-030-3).
22. Stankov (Lazić) B., Roganović (Đorđević) M., & Tomašević (Drinić) D. (2016). Examination of employee satisfaction with certain aspects of internal communication in work organization. In *Engineering Management and Competitiveness EMC2016* (176-181). Zrenjanin, Republic of Serbia: Technical Faculty "Mihajlo Pupin" in Zrenjanin, University of Novi Sad. University of Novi Sad, Technical Faculty in Zrenjanin. (ISBN 978-86-7672-284-6).

M34 – Саопштење са међународног скупа штампано у изводу

1. Marković, S., & Lazić, B. (2008). The strategy of the IMF in financing its member countries. In *Management and social responsibility* (81-82). Belgrade, Republic of Serbia: Faculty of Organizational Sciences in Belgrade. (ISBN: 978-86-7680-160-2).
2. Lutovac, M., Lazić, B., & Đorđević, M. (2010). Tourism as a developmental factor of the southeastern european countries during the world economic crisis. In *Tourism and hospitality industry 2012 - New Trends in Tourism and Hospitality Management* (75-76). Opatija, Republic of Croatia: Faculty of Tourism and Hospitality Management Opatija, University of Rijeka. (ISBN: 978-953-6198-78-8).
3. Lazić, B., & Markov, J. (2011). The importance of marketing mix application in the process of manage the institution of higher education. In *Proceeding from International May Conference on Strategic Management - MSKS 2011* (19-21). Bor, Republic of Serbia: Technical Faculty in Bor, University of Belgrade. (ISBN: 978-86-80987-85-9).
4. Markov, J., Lazić, B., & Lutovac, M. (2011). Marketing Mix Planning in the Function of Improving Quality of Hospitality Services and Consumer Satisfaction. In *Contemporary Trends in Tourism and Hospitality 2011* (79-80). Novi Sad, Republic of Serbia: Faculty of Science, Department of Geography, Tourism and Hotel Management , University of Novi Sad. (ISBN: 978-86-7031-233-3).

5. Grandov, Z., Stankov (Lazić), B., & Đokić, M. (2013). Application of a statistical method for detecting linear trend (used) to calculate the value of FDI inflows in Serbia and Croatia. In *Economic development and standard of living - EDASOL2013* (87). Banja Luka: Pan-European University for Multidisciplinary and Virtual Studies in Banja Luka. (ISBN: 978-99955-91-25-0).
6. Roganović, M., Stankov (Lazić), B., & Lazić Marjanski, S. (2015). Analysis of employee satisfaction with quantity and quality of information in their work organizations In *Proceeding from International May Conference on Strategic Management - MSKS 2015* (90-92). Bor, Republic of Serbia: Technical Faculty in Bor, University of Belgrade. (ISBN 978-86-6305-030-3).
7. Grandov, Z., Stankov (Lazić), B., & Đokić, M. (2015). Researching of consumer satisfaction with services of Delhaize Group in Serbia. In *Economic development and standard of living - EDASOL2013* (19). Banja Luka: Pan-European University for Multidisciplinary and Virtual Studies in Banja Luka. (ISBN: 978-99955-91-75-5).
8. Žunić Kovačević N., Vapa Tankosić J., & Stankov (Lazić) B. (2016). The efficiency of tax expenditures in boosting economic growth - a comparative analysis. In *Impact of Economic Policies on Attaining Resilient Growth* (88-92). Beograd, Republic of Serbia: Institute of Economic Sciences in Belgrade. (ISBN 978-86-89465-25-9).

M44 – Поглавље у књизи M41 или рад у истакнутом тематском зборнику водећег националног значаја

1. Вапа Танкосић Ј., & Станков (Лазих), Б. (2017). Ефикасност пореских подстицаја у привлачењу страних инвеститора у Републици Хрватској и Републици Србији - истраживање пореских подстицаја. У: *Opportunities for inclusive and resilient growth*, Уредници: Ђуричић, С, Љумовић И. & Стевановић, С (141-159). Београд, Институт економских наука. (ISBN 978-86-89465-29-7).

M51 - Рад у водећем часопису националног значаја

1. Лазих, Б., & Марков, Ј. (2011). Анализа конкурентности Србије са аспекта Глобалног индекса конкурентности. *Пословна економија – Business Economics, Часопис за пословну економију, предузетништво и финансије*, V/VIII(1), 211-230. (ISSN: 1820-6859).
2. Markov, J., & Lazić, B. (2011). Problem of data privacy protection in direct marketing. *QMJ-Quartely Marketing Journal*, 3(42), 189-196. (ISSN: 0354-3471).
3. Markov, J., & Lazić, B. (2013). Differences in Legislation of Data Privacy Protection in Internet Marketing in USA, EU and Serbia. *QMJ-Quartely Marketing Journal*, 3(43), 279-287. (ISSN: 0581-1023).

M52 - Рад у часопису националног значаја

1. Marković, S., & Lazić, B. (2009). The strategy of the international monetary fund in financing its member countries. *Management: Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*, 52, 61-73. (ISSN: 1820-0222).

M53 – Рад у научном часопису

1. Марковић, С., & Лазих, Б. (2008). Транснационалне компаније у глобалном економском свету. *Економика*, 54(3-4), 69 – 81. (ISSN: 0350-1373).
2. Марковић, С., & Лазих, Б. (2008). Европска унија и њене институције. *Право - теорија и пракса*, 25(9-10), 54-70. (ISSN: 0352-3713).
3. Марковић, С., & Лазих, Б. (2009). Економска политика Европске уније. *Право - теорија и пракса*, 25(1-2), 42-61. (ISSN: 0352-3713).
4. Lazić, B., & Markov, J. (2013). Competitiveness of Serbia and Macedonia and the accession to the EU in a time of crisis. *School of Business*, 1/2013, 74-91. (ISSN: 1451-6551).

5. Grandov, Z., Stankov (Lazić), B., & Đokić, M. (2013). Application of a statistical method for detecting linear trend (used) to calculate the value of FDI inflows in Serbia and Croatia. *EMC Review - Economy and Market Communication Review*, 3(22), 164-178. (ISSN: 2232-8823 164-178).
6. Грандов, З., Станков, Б., & Рогановић, М. (2015). Упоредна анализа фактора који подстичу иностране инвеститоре на директна улагања у Србији и Румунији. *Школа бизниса*, 2/2014, 141-169. (ISSN: 1451-6551).
7. Јовичић, Д., Станков, Б., & Лазаревић, М. (2015). Истраживање конкуренције у функцији позиционирања организације на пословном тржишту. *Школа бизниса*, 2/2014, 107-123. (ISSN: 1451-6551).
8. Јовичић Д., Врањеш (Лазаревић) М., & Станков (Лазих) Б. (2015). Стицање конкурентске предности на војвођанском тржишту гасних котлова путем интегрисаних маркетинг комуникација. *Школа бизниса*, 1/2015, 153-171. (ISSN 1451-6551).
9. Станков (Лазих) Б., Рогановић (Ђорђевић) М., & Марјански Лазих С. (2015). Перспектива и потребе инвеститора у процесу израде бизнис плана. *Школа бизниса*, 2/2015, 80-96. (ISSN 1451-6551).
10. Grandov Z., Stankov (Lazić) B., & Đokić M. (2015). Researching of consumer satisfaction with services of Delhaize Group in Serbia. *EMC Review - Economy and Market Communication Review*, 5(2), 168- 193. (ISSN 2232-8823).
11. Станков (Лазих) Б., Јовичић Д., & Марјански Лазих С. (2016). Истраживање задовољства студената услугом високог образовања уз примену анкетног упитника. *Школа бизниса*, 1/2016, 43-61. (ISSN 1451-6551).
12. Станков (Лазих) Б., Стојаковић А., & Вапа Танкосић Ј. (2016). Бизнис план као показатељ тренутног стања и будућих перспектива пословања предузећа. *Школа бизниса*, 1/2016, 102-120. (ISSN 1451-6551).
13. Станков (Лазих) Б., Рогановић (Ђорђевић) М., & Марјански Лазих С. (2016). Атрактивност трговине на мало за стране инвеститоре у Републици Србији уз осврт на компанију Delhaize Group. *Школа бизниса*, 2/2016, 47- 68. (ISSN 1451-6551).

М63 – Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини

1. Марковић, С., & Лазих, Б. (2008). Стране директне инвестиције и економски развој земаља у транзицији. У: *Инострани капитал као фактор развоја земаља у транзицији* (293-307). Крагујевац: Економски факултет, Универзитет у Крагујевцу. (ISBN: 978-86-82203-80-3).
2. Ђорђевић, М., Лазих, Б., & Ђуић, Ј. (2009). Интензивнија спољнотрговинска сарадња Србије и Европске уније - битан фактор изласка из кризе. У: *Пословно окружење у Србији и светска економска криза*. Нови Сад: Висока пословна школа ступовних студија у Новом Саду. (ISBN: 978-86-7203-101-0).
3. Ђорђевић, М., & Лазих, Б. (2009). Значај страних директних инвестиција за привредни развој Србије. У: *Инострани капитал као фактор развоја земаља у транзицији* (309-319). Крагујевац: Економски факултет, Универзитет у Крагујевцу. (ISBN: 978-86-82203-99-5).
4. Лазих, Б., Марков, Ј., & Вапа, Б. (2012). Повећање конкурентности земаља Западног Балкана - шанса за привлачење страних инвеститора и превазилажење криза. У: *Други талас економске кризе-последице на привреду региона и могућа решења* (245-260). Сремска Каменица: Факултет пословне економије, Универзитет Едуконс у Сремској Каменици. (ISBN: 978-86-87785-36-6).
5. Лазих, Б., & Марков, Ј. (2013). Конкурентност високог образовања Србије у контексту приступања Европској унији. У: *Мултикултуралност и савремено друштво* (454-470). Нови Сад: Висока школа „Правне и пословне академске студије др Лазар Вркатаић”. (ISBN: 978-86-7910-068-9).
6. Марков, Ј., Станков, Б., & Рогановић, М. (2014). Инвестиционе дестинације Србија и Хрватска у доба глобалне кризе. У: *Велика рецесија и криза неолибералне економије* (245-260). Сремска Каменица: Факултет пословне економије, Универзитет Едуконс у Сремској Каменици. (ISBN: 978-86-87785-36-6).

7. Станков, Б., Рогановић, М., & Лазић Марјански, С. (2015). Интензивирање прилива СДИ у Србији као могућност привредног опоравка и превладавања економске кризе. У: *Штедња или потрошња - рецесија или опоравак*. Сремска Каменица: Факултет пословне економије, Универзитет Едуконс у Сремској Каменици.
8. Станков (Лазић) Б., Рогановић (Ђорђевић) М., & Марјански Лазић С. (2016). Стране директне инвестиције у трговинском сектору и подстицање привредног развоја Републике Србије. У: *Реформе и развој привреде Србије у условима институционалне кризе Европске уније*. Сремска Каменица: Факултет пословне економије, Универзитет Едуконс у Сремској Каменици.

М64 – Саопштење са скупа националног значаја штампано у изводу

14. Ђорђевић, М., Лазић, Б., & Ђујић, Ј. (2009). Интензивнија спољнотрговинска сарадња Србије и Европске уније - битан фактор изласка из кризе. У: *Пословно окружење у Србији и светска економска криза* (168-169). Нови Сад: Висока пословна школа ступовних студија у Новом Саду. (ISBN: 978-86-7203-101-0).
15. Лазић, Б., & Марков, Ј., 2013. Конкурентност високог образовања Србије у контексту приступања Европској унији. У: *Мултикултуралност и савремено друштво* (158-159). Нови Сад: Висока школа „Правне и пословне академске студије др Лазар Вркатић”. (ISBN: 978-86-7910-056-6).

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Панел анализа страних директних инвестиција и конкурентности у европским земљама у настајању и развоју

Panel analysis of foreign direct investments and competitiveness in emerging and developing European countries

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација кандидаткиње Биљане Станков, под насловом „Панел анализа страних директних инвестиција и конкурентности у европским земљама у настајању и развоју“, садржи укупно 302 странице. У дисертацији се налази 6 поглавља којима су обухваћене следеће целине: Уводна разматрања (1 - 10 стр.), Теоријске поставке (11 - 206 стр.), Емпиријско истраживање (207 - 243 стр.), Резултати истраживања (244 - 267 стр.), Закључна разматрања (268 - 279 стр.) и Преглед литературе и биографија аутора (280 – 302 стр.). У раду је коришћена релевантна научна литература из предметне области, а списак од 447 библиографских јединица, већином страних аутора, је дат на крају дисертације у оквиру шестог поглавља. Кандидаткиња је применила АПА стил цитирања, како при навођењу аутора у самом раду, тако и при формирању списка литературе. У дисертацији је приказано 100 табела, 15 илустрација и 16 графикана.

Садржај докторске дисертације

I Део: УВОДНА РАЗМАТРАЊА

(од 1. до 10. стр.)

1. Мотивација за спровођење истраживања.
2. Проблем и предмет истраживања.
3. Циљеви истраживања.
4. Истраживачке хипотезе.
5. Методологија истраживања.
6. Начин избора, величина и структура узорка.
7. Резултати истраживања – примена и допринос.
8. Структура дисертације.

II Део: ТЕОРИЈСКЕ ПОСТАВКЕ

(од 11. до 206. стр.)

1. Анализа панел серија.

- 1.1. Карактеристике панел серија.
- 1.2. Предности и ограничења примене панел серија.
- 1.3. Врсте панел података.
- 1.4. Модели панел података.
 - 1.4.1. Панел модели са константним регресионим параметрима.
 - 1.4.2. Панел модели са индивидуалним ефектима.
 - 1.4.2.1. Модел са фиксним индивидуалним ефектима.
 - 1.4.2.2. Модел са стохастичким индивидуалним ефектима.
 - 1.4.3. Панел модели са индивидуалним и временским ефектима.
 - 1.4.3.1. Модел са фиксним индивидуалним и временским ефектима.
 - 1.4.3.2. Модел са стохастичким индивидуалним и временским ефектима.
 - 1.4.4. Тестирања индивидуалних и временских ефеката.
 - 1.4.4.1. Тестирање постојања индивидуалних и/или временских ефеката применом „F“ теста
 - 1.4.4.2. Тестирање постојања индивидуалних и/или временских ефеката применом „Breusch-Pagan“ теста
- 1.5. Тестови спецификације и избора панел модела.
- 1.6. Хетероскедастичност.
- 1.7. Аутокорелација.
- 1.8. Мултиколинеарност.
- 1.9. Поређење регресионих модела.

2. Стране директне инвестиције

- 2.1. Дефинисање страних директних инвестиција.
- 2.2. Кретање страних директних инвестиција кроз време.
- 2.3. Стране директне инвестиције у класичним и неокласичним теоријама међународне трговине и теоријама о СДИ.
 - 2.3.1. Теорија апсолутних предности.
 - 2.3.2. Теорија компаративних предности.
 - 2.3.3. Теорија расположивости фактора производње – „H-O“ модел.
 - 2.3.4. Стандардна теорија међународне трговине.
 - 2.3.5. Теорија животног циклуса производа.

- 2.3.6. Теорија монополских предности страних директних инвестиција.
- 2.3.7. “Uppsala” модел интернационализације.
- 2.3.8. Теорија страних директних инвестиција „Rohbock i Simonds”.
- 2.3.9. Теорија избора („Electic Tehory“ by John Dunning)
- 2.4. Основни облици страних директних инвестиција.
- 2.5. Мотиви страних инвеститора.
- 2.6. Стране директне инвестиције и земље домаћини.
 - 2.6.1. Значај страних директних инвестиција за земљу домаћина.
 - 2.6.2. Стране директне инвестиције и земље у развоју.
 - 2.6.3. Стране директне инвестиције и земље у транзицији.
 - 2.6.4. Утицај страних директних инвестиција на економски раст и бруто друштвени производ земље домаћина.
 - 2.6.5. Улога владе земље домаћина у подстицању прилива страних директних инвестиција.
- 2.7. Стране директне инвестиције као зависна променљива у истраживању.

3. Конкурентност

- 3.1. *Дефинисање националне конкурентности.*
- 3.2. *Конкурентност из угла Мајкла Портера – „Porter's Diamond“*
 - 3.2.1. Основни услови – фактори производње.
 - 3.2.2. Услови тражње.
 - 3.2.3. Повезане и пратеће привредне делатности.
 - 3.2.4. Пословна стратегија, структура и супарништво.
- 3.3. *Конкурентност је „Опасна опсесија“ – критика Портеровог модела.*
- 3.4. *Допринос светског економског форума истраживању националне конкурентности.*
 - 3.4.1. Извештај о глобалној конкурентности – GCR.
 - 3.4.2. Анкета – извор података за GCR.
 - 3.4.3. Индекс глобалне конкурентности – GCI.
 - 3.4.3.1. Израчунавање GCI – учешће подиндекса и стубова конкурентности.
 - 3.4.3.2. Индикатори конкурентности – извори конкурентских предности.
- 3.5. *Стубови конкурентности као независне променљиве у истраживању.*

4. Стране директне инвестиције и конкурентност у европским земљама у настајању и развоју

- 4.1. Албанија
 - 4.1.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција.
 - 4.1.2. Национална конкурентност.
- 4.2. Босна и Херцеговина.
 - 4.2.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
 - 4.2.2. Национална конкурентност.
- 4.3. Бугарска.
 - 4.3.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
 - 4.3.2. Национална конкурентност.
- 4.4. Црна Гора.
 - 4.4.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
 - 4.4.2. Национална конкурентност.
- 4.5. Хрватска.
 - 4.5.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
 - 4.5.2. Национална конкурентност.
- 4.6. Литванија.
 - 4.6.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
 - 4.6.2. Национална конкурентност.
- 4.7. Мађарска.
 - 4.7.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
 - 4.7.2. Национална конкурентност.
- 4.8. Македонија, БЈР.
 - 4.8.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
 - 4.8.2. Национална конкурентност.
- 4.9. Пољска.
 - 4.9.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
 - 4.9.2. Национална конкурентност.
- 4.10. Румунија.

- 4.10.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
- 4.10.2. Национална конкурентност.
- 4.11. Србија.
 - 4.11.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
 - 4.11.2. Национална конкурентност.
- 4.12. Турска.
 - 4.12.1. Инвестиционо окружење и кретање страних директних инвестиција
 - 4.12.2. Национална конкурентност.

5. Преглед претходне литературе.

- 5.1. Стране директне инвестиције.
 - 5.1.1. Детерминанте страних директних инвестиција.
 - 5.1.2. Стране директне инвестиције као зависна променљива у научним истраживањима.
- 5.2. Конкурентност.
 - 5.2.1. Национална конкурентност као детерминанта страних директних инвестиција.
 - 5.2.2. Стубови конкурентности као независне променљиве у научним истраживањима.
- 5.3. Истраживање утицаја стубова конкурентности на приливе страних директних инвестиција у земљама домаћинима применом анализе панел серија.
- 5.4. Истраживање утицаја стубова конкурентности на приливе страних директних инвестиција у земљама домаћинима применом других економетријских метода.

III Део: ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ

(од 207. до 243. стр.)

1. Методологија истраживања.

- 1.1. Одређивање истраживачког узорка.
- 1.2. Прикупљање и обрада истраживачких података.
- 1.3. Анализа регресионог панел модела.

2. Дефинисање променљивих, регресионог панел модела и истраживачких хипотеза

- 2.1. Дефинисање зависне и независних променљивих.
 - 2.1.1. Зависна променљива.
 - 2.1.2. Независне променљиве.
- 2.2. Постављање регресионог панел модела.
- 2.3. Истраживачке хипотезе.

3. Анализа података, регресија и тестирање оцењених вредности.

- 3.1. Дескриптивна статистичка анализа података.
 - 3.1.1. Стране директне инвестиције изражене у милионима US\$ (*FDI mil.US\$*)
 - 3.1.2. Учешће страних директних инвестиција у вредности бруто инвестиција у основне фондове (*FDI%GFCF*)
 - 3.1.3. Институције (*INSTIT*)
 - 3.1.4. Инфраструктура (*INFRA*)
 - 3.1.5. Макроекономско окружење (*MACRO*)
 - 3.1.6. Здравље и основно образовање (*HEALTH*)
 - 3.1.7. Високо образовање и усавршавање (*HIGHEDU*)
 - 3.1.8. Ефикасност робног тржишта (*GOODS*)
 - 3.1.9. Ефикасност тржишта радне снаге (*LABOR*)
 - 3.1.10. Развијеност финансијског тржишта (*FINANC*)
 - 3.1.11. Технолошка зрелост (*TECHNO*)
 - 3.1.12. Величина тржишта (*MARKET*)
 - 3.1.13. Пословна култура (*SOPHIS*)
 - 3.1.14. Иновативност (*INNOVA*)
- 3.2. Провера стационарности временске серије.
- 3.3. Анализа коефицијената корелације између променљивих.
- 3.4. Анализа регресионог панел модела.
 - 3.4.1. Валидност и стабилност регресионог модела.
 - 3.4.2. Утврђивање присуства хетероскедастичности, аутокорелације и мултиколинеарности.
 - 3.4.2.1. Хетероскедастичност.
 - 3.4.2.2. Аутокорелација.
 - 3.4.2.3. Мултиколинеарност.

3.4.3. Избор регресионог панел модела.

IV Део: РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

(од 244. до 267. стр.)

1. Дискусија резултата истраживања.

2. Анализа утицаја основних услова на приливе страних директних инвестиција у европским земљама у настајању и развоју.

- 2.1. Основни услови као детерминанте СДИ прилива.
- 2.2. Дискусија резултата истраживања.

3. Анализа утицаја подстицаја ефикасности на приливе страних директних инвестиција у европским земљама у настајању и развоју

- 3.1. Подстицаји ефикасности као детерминанте СДИ прилива.
- 3.2. Дискусија резултата истраживања.

4. Анализа утицаја фактора иновативности и софистицираности на приливе страних директних инвестиција у европским земљама у настајању и развоју.

- 4.1. Фактори иновативности и софистицираности као детерминанте СДИ прилива.
- 4.2. Дискусија резултата.

V Део: ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.

(од 268. до 279. стр.)

1. Закључак истраживања.
2. Допринос резултата истраживања и кључне препоруке.
3. Правци даљих истраживања.

VI Део: ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ И БИОГРАФИЈА АУТОРА.

(од 280. до 302. стр.)

1. Литература.
2. Биографија аутора.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Кандидаткиња је у оквиру докторске дисертација обухватила шест делова, где се теоријски и/или емпиријски бавила дефинисаним проблемом и предметом истраживања.

У уводном делу се истичу кључни мотиви за спровођење истраживања и дефинишу проблем и предмет истраживања. Такође, одређују се и истраживачки циљеви, затим се постављају истраживачке хипотезе и описује примењена економетријска методологија истраживања. Поред наведеног, аутор се у уводном делу бави и начином избора, структуром и величином узорка, затим наглашава до каквих се резултата дошло по спровођењу емпиријског истраживања и истиче могућности њихове примене. Уводни део се завршава препознавањем научног доприноса истраживања спроведеног у оквиру дисертације.

У другом делу дисертације су постављене теоријске подлоге истраживања, које су груписане у оквиру следећих сегмената: анализа панел серија, стране директне инвестиције, конкурентност, стране директне инвестиције и конкурентност европских земаља у настајању и развоју и преглед претходне литературе. Анализом панел серија се истичу њихове основне карактеристике, затим предности и ограничења примене, те врсте и модели панел података. Кандидаткиња се у овом делу бави моделима панел података са константним регресионим параметрима, индивидуалним и/или временским ефектима. Такође, описује и тестове спецификације и избора панел модела и истиче основне проблеме (хетероскедастичност, аутокорељација и мултиколинеарност) са којима се истраживачи могу сусрести при примени економетријске методологије у области анализе регресионих панел модела. У поглављу посвећеном страних директних инвестиција (СДИ), кандидаткиња разматра различите приступе дефинисању овог појма, затим се бави развојем СДИ кроз време и ставовима различитих аутора, представника класичних и неокласичних теорија међународне трговине и теорија о СДИ. У наставку се објашњавају основни облици СДИ и истичу мотиви који нагоне страног инвеститора на доношење одлуке о инвестирању и избору одређене земље као своје инвестиционе локације. Кандидаткиња се у овом делу рада бави и значајем СДИ за земље домаћине, посебно за земље у развоју и земље у транзицији. Такође, говори и о утицају СДИ на економски раст и бруто друштвени производ (БДП) земље домаћина и истиче улогу Државе у подстицању СДИ прилива. Поглавље се завршава детаљним разматрањем СДИ, као зависне променљиве у овом истраживању, уз преглед емпиријских студија у којима се СДИ у различитим облицима, такође сматрају зависном променљивом. У наредном поглављу, кандидаткиња дефинише националну конкурентност и истиче непостојање јединственог приступа овом појму у научној литератури. Управо због тога, кандидаткиња у наставку објашњава приступ Мајкла Портера, као једног од најистакнутијих аутора из ове области, а затим наводи и критику његовог конкурентског модела. С обзиром на то да се у овом истраживању користи концепт националне конкурентности који је постављен од стране Светског економског форума (enl. *World Economic Forum - WEF*), и Мајкла Портера као једног од његових креатора, у наставку дисертације кандидаткиња посебну пажњу посвећује доприносу WEF у истраживању националне конкурентности, и детаљно објашњава методологија састављања Извештаја о глобалној конкурентности (enl. *Global Competitiveness Report - GCR*) и израчунавања вредности Индекса глобалне конкурентности (enl. *Global Competitiveness Index - GCI*), подиндекса, стубова и индикатора конкурентности, уз разматрање начина њиховог груписања у оквиру категорија вишег реда. Поглавље се завршава рашчлањавањем и детаљним објашњењем свих стубова конкурентности као независних променљивих у овом истраживању. Обједињујући теоријска знања о СДИ и о националној конкурентности, кандидаткиња наредно поглавље посвећује анализи поменутих показатеља у европским земљама у настајању и развоју. Објашњењем карактеристика инвестиционог окружења, прегледом досадашњих кретања СДИ и анализом различитих показатеља националне конкурентности, кандидаткиња истиче атрактивност сваке анализираних земље као инвестиционе дестинације. Такође, помиње и конкурентске предности и слабости ових земаља и истиче различите могућности подстицања СДИ прилива у будућности. На крају другог дела дисертације, кандидаткиња се бави прегледом претходне литературе из области истраживања појединих елемената конкурентности као детерминанти СДИ прилива у земљама домаћинима. Објашњавају се различити приступи одређивања фактора који утичу на СДИ приливе у земљама домаћинима уз посебно наглашавање националне конкурентности и њених елемената, као кључних детерминанти СДИ прилива. У овом поглављу је дат преглед литературе и извршена анализа резултата истраживања до којих су дошли аутори различитих емпиријских студија према следећим критеријумима: стране директне инвестиције као зависна променљива и стубови конкурентности као независне променљиве у научним истраживањима. Кандидаткиња посебно истиче оне истраживачке студије у којима је испитиван утицај појединих стубова конкурентности на СДИ приливе у земљама домаћинима, применом економетријске методологије из области анализе регресионих панел модела. На крају поглавља се наводи и анализира резултате истраживања оних аутора, који су се бавили истим проблемом и предметом истраживања, али применом неке друге економетријске методе.

У трећем делу дисертације кандидаткиња спроводи емпиријско истраживање. У оквиру поглавља које се односи на методологију истраживања одређен је истраживачки узорак, објашњене коришћене методе прикупљања и обраде истраживачких података и извршена је анализа регресионог панел модела. Након тога, у оквиру другог поглавља, кандидаткиња дефинише зависне и независне променљиве у *Моделу 1* и *Моделу 2*, детаљно објашњава њихову структуру и наводи очекивани ефекти свих променљивих. На основу прегледа претходне литературе и

дефинисаних зависних и независних променљивих, постављају се регресиони модели чијом ће се применом, у наставку истраживања, одредити утицај стубова конкурентности на кретања СДИ прилива у европским земљама у

настајању и развоју. На крају другог поглавља, кандидаткиња поставља општу и 12 посебних истраживачких хипотеза. Применом методологије из области анализе регресионих панел модела, извршиће се провера истинитости постављених хипотеза, а добијени истраживачки резултати ће указати на њихову потврду или одбацивање, што ће допринети доношењу релевантних и непристрасних истраживачких закључака. У трећем поглављу, у оквиру овог дела дисертације, извршена је дескриптивна статистичка анализа података, регресија и тестирање оцењених вредности. Дескриптивном статистичком анализом су приказане и описане основне карактеристике панел серије података и образложени основни статистички показатељи. Подаци су приказани табеларно и графички, уз анализу вредности аритметичке средине, стандардне девијације, варијансе, мере асиметрије и спљоштености дистрибуције, као и распореда вредности скупа података у виду перцентиља. Пре него што је приступила формирању матрице корелације између зависне и независних променљивих, кандидаткиња је извршила тестирање стационарности временске серије применом Левин Лин Чу теста јединичног корена (engl. *Levin Lin Chu unit root test*). Пошто је постављена матрица корелације између зависне и независних променљивих, извршена је анализа коефицијената корелације, и применом Пирсонових коефицијената (engl. *Pearson's coefficients*) утврђена повезаност и природа везе међу променљивама. На крају поглавља је извршена анализа утицаја стубова конкурентности на висину СДИ прилива у европским земљама у настајању и развоју у периоду од 2007. до 2015. године. Оцена регресионих параметара уз независне променљиве је спроведена у оквиру *Модела 1* и *Модела 2*, који се међусобно разликују по начину исказивања зависне променљиве (број и начин исказивања независних променљивих исти у оба модела). Оцена утицаја независних променљивих на зависну променљиву је извршена применом модела обичних најмањих квадрата (engl. *Ordinary Least Squares Model*), модел са фиксним ефектима (engl. *Fixed Effects Model*) и модела са стохастичким ефектима (engl. *Random Effects Model*). Ради избора најадекватнијег модела извршено је тестирање постојања индивидуалних и/или временских ефеката применом следећих тестова: „ F^c “ тест, *Breusch-Pagan* тест и *Hausman* тест. Одређена је валидност и стабилност регресионих модела помоћу вредности „ F^c “ теста, а потом је тачност модела идентификована на основу вредности коефицијента детерминације (R^2). У оквиру истог поглавља, кандидаткиња утврђује присуство хетероскедастичности (*White* тест), аутокорелације (*Wooldridge* тест) и мултиколинearности (*VIF* тест и Тест толеранције). На крају емпиријског истраживања је извршено поређење вредности коефицијената детерминације (R^2) и одабран адекватан регресиони модел.

Четврти део дисертације се односи на дискусију резултата истраживања, коју кандидаткиња спроводи са аспекта утицаја основних услова, затим подстицаја ефикасности и на крају, фактора иновативности и софистицираности на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју. Регресиона анализа панел модела, спроведена у претходном поглављу, је обезбедила неопходне податке на основу којих, у овом поглављу, кандидаткиња прихвата или оповргава постављене истраживачке хипотезе и доноси релевантне закључке. Прегледом литературе се констатује да су се бројни аутори бавили појединим елементима стубова конкурентности тј. индикаторима конкурентности као детерминантама СДИ прилива. Дискусија резултата истраживања се темељи на поређењу резултата ове емпиријске докторске дисертације са резултатима до којих су дошли други аутори, који су се бавили истим предметом и проблемом истраживања. У овом делу је приказан и детаљан преглед резултата истраживања различитих аутора, који су истраживали утицај појединих стубова конкурентности као на СДИ приливе у земљама домаћинима, и то прво према независним променљивама које су користили, а затим и по томе да ли су у истраживању применили анализу регресионих панел модела или неку другу економетријску методу.

У петом делу дисертације се констатује да је прегледом претходне литературе и анализом различитих приступа дефинисању и категорисању фактора које утичу на избор инвестиционе локације и условљавају интензивирање СДИ прилива у земљама домаћинима, закључено да стубови конкурентности и индикатори конкурентности, као њихови конститутивни елементи, представљају детерминанте СДИ прилива. У наставку, кандидаткиња објашњава научни и практичан допринос резултата истраживања и наводи препоруке за унапређење квалитета инвестиционог амбијента и повећање СДИ прилива у европским земљама у настајању и развоју. На крају овог дела истичу се и неки од могућих правца будућих истраживања, које је кандидаткиња ускладила са закључцима докторске дисертације

Преглед литературе и биографија аутора су приложени у **шестом делу дисертације**. Списком литературе је обухваћено 447 библиографских јединица, претежно емпиријских студија страних аутора.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Прегледом претходне литературе и анализом различитих приступа дефинисању и категорисању фактора који утичу на избор инвестиционе локације и условљавају интензивирање СДИ прилива у земљама домаћинима, закључује се да стубови конкурентности и индикатори конкурентности, као њихови конститутивни елементи, представљају детерминанте СДИ прилива. Кандидаткиња истиче да стубови конкурентности, у оквиру GCR, граде три подиндекса конкурентности који се односе на основне услове, подстицаје ефикасности и факторе иновативности и софистицираности, што је у складу са категоризацијом детерминанти СДИ прилива која у обзир узима мотиве страних инвеститора (основни услови - *resource-seeking* детерминанте; подстицаји ефикасности - *efficiency-seeking* и *market-seeking* детерминантама, фактори иновативности и софистицираности - *strategic seeking* детерминанте). Такође, на основу анализе различитих класификација детерминанти СДИ прилива, кандидаткиња примећује да се одређени стубови, а многи индикатори конкурентности, налазе међу традиционалним и нетрадиционалним СДИ детерминантама.

Емпиријским истраживањем је испитано постојање повезаности између једне зависне променљиве (СДИ приливи у милионима US\$) и више независних променљивих (12 стубова конкурентности: Институције, Инфраструктура, Макроекономско окружење, Здравље и основно образовање, Високо образовање и усавршавање, Ефикасност робног тржишта, Ефикасност тржишта радне снаге, Развијеност финансијског тржишта, Технолошка зрелост, Величина тржишта, Пословна култура и Иновативност) у европским земљама у настајању и развоју у периоду од 2007. до 2015. године. Поред опште истраживачке хипотезе, која говори о постојању утицаја стубова конкурентности, као елемената сложеног концепта конкурентности, на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју, дефинисано је и 12 појединачних хипотеза које се односе на позитиван (H_0), односно негативан (H_1) утицај сваког стуба конкурентности на СДИ приливе у истраживаним земљама. Кандидаткиња потврђује полазну претпоставку и закључује да се анализом панел серија и применом економетријске методологије из области анализе регресионих панел модела могу идентификовати стубови конкурентности као детерминанте СДИ прилива у истраживаним земљама.

Применом регресионог модела са фиксним ефектима, кандидаткиња је извршила оцену регресионих параметара уз независне променљиве. Добијени истраживачки резултати указују на следеће закључке:

- Потврђује се општа истраживачка хипотеза и закључује следеће: Поједини стубови конкурентности, као елементи сложеног концепта националне конкурентности, су утицали на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју у периоду од 2007. до 2015. године (*Прихвата се H_0*). Утицаји стубова конкурентности „Ефикасност робног тржишта“, „Технолошка зрелост“ и „Пословна култура“ су статистички значајни, са нивоом поузданости од 1%, док је утицај стуба конкурентности „Инфраструктура“ статистички значајан са нивоом поузданости од 5%.
- Одбацује се посебна истраживачка хипотеза 2 и закључује следеће: Стуб конкурентности „Инфраструктура“ је негативно утицао на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју током истраживаног периода (*Одбацује се H_0 и прихвата H_1*).
- Прихвата се посебна истраживачка хипотеза 6 и закључује следеће: Стуб конкурентности „Ефикасност робног тржишта“ је позитивно утицао на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју током истраживаног периода (*Прихвата се H_0*).
- Одбацује се посебна истраживачка хипотеза 9 и закључује следеће: Стуб конкурентности „Технолошка зрелост“ је негативно утицао на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју током истраживаног периода (*Одбацује се H_0 и прихвата H_1*).
- Одацује се посебна истраживачка хипотеза 11 и закључује следеће: Стуб конкурентности „Пословна култура“ је негативно утицао на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју током истраживаног периода (*Одбацује се H_0 и прихвата H_1*).
- Одбацују се посебне истраживачке хипотезе 1, 3, 4, 5, 7, 8, 10 и 12 и закључује следеће: Стубови конкурентности: Институције, Макроекономско окружење, Здравље и основно образовање, Високо образовање и усавршавање, Ефикасност тржишта радне снаге, Развијеност финансијског тржишта, Величина и отвореност тржишта и Иновативност, нису утицали на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју током истраживаног периода (*Одбацују се H_0 и прихватају H_1 у наведеним групама посебних истраживачких хипотеза*).

У оквиру првог подиндекса конкурентности „Основни услови“, кандидаткиња закључује да је инфраструктура негативно утицала на СДИ приливе, док институције, макроекономско окружење и здравље и основно образовање нису утицали на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју у периоду од 2007. до 2015. године. Кандидаткиња наводи да у већини истраживаних земаља инфраструктура није довољно развијена и током свих

година, у оквиру периода истраживања, представљала је извор највећег броја конкурентских слабости. Резултати постизани у оквиру овог стуба конкурентности су из године у годину били слаби уз повремена, незнатна побољшања. Страни инвеститори су у европским земљама у настајању и развоју углавном били подстакнути *market-seeking* и *efficiency-seeking* мотивима инвестирања, свесни чињенице да је инфраструктура у већини земаља током читавог периода истраживања била на ниском ступњу развијености уз минимална побољшања квалитета. Кандидаткиња закључује да, у поменутих околностима, није могло доћи до реализације значајнијих *resource-seeking* инвестиционих пројеката, а сигурно не до реализације оних који су били оријентисани ка искоришћавању предности развијене физичке инфраструктуре. Напомиње се да повећање улагања у инфраструктурне капацитете најчешће условљава нагло повећање домаћих инвестиција што затим доводи до смањења СДИ прилива у кратком року. До ове појаве је сигурно долазило у већини европских земаља у настајању и развоју током истраживаног периода, пошто је очекивано да се упоредо са одвијањем процеса транзиције улаже и у развој инфраструктуре.

У оквиру другог подиндекса конкурентности „Подстицаји ефикасности“, кандидаткиња закључује да је ефикасност робног тржишта позитивно, а технолошка зрелост негативно утицала на СДИ приливе, док високо образовање и усавршавање, ефикасност тржишта радне снаге, развијеност финансијског тржишта и величина тржишта нису утицали на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју у периоду од 2007. до 2015. године.

С обзиром на то да ефикасност робног тржишта обухвата индикаторе конкурентности који говоре о карактеру и интензитету конкуренције, као и о квалитету услова тражње, кандидаткиња закључује да су интензивирање локалне конкуренције, умереност тржишне доминације као и ефективна антимонополска политика подстакли СДИ приливе у истраживаним земљама. За стране инвеститоре је посебно било важно да се спречи настанак монопола на тржиштима одређених добара, како би се створили услови за улазак на робна тржишта европских земаља у настајању и развоју. Смањење укупног пореског оптерећења, броја процедура потребних за отпочињање пословања и времена потребног за њихову реализацију су такође показатељи конкуренције на робном тржишту који су допринели привлачењу страних инвеститора током истраживаног периода. Кандидаткиња наглашава да су: елиминисање царинских и нецаринских баријера, смањење оптерећености привредних субјеката царинским процедурама као и повећање учешћа увоза у структури БДП, били додатни мотиватори за стране инвеститоре који су их подстакли да по окончању актуелних отпочну са реализацијом нових инвестиционих пројеката током периода истраживања. Кандидаткиња закључује да је утицај технолошке зрелости на СДИ приливе негативан, пошто је у готово свим истраживаним земљама технолошка опремљеност на веома скромном нивоу (уз изузетак Литваније). Резултати постизани у оквиру овог стуба конкурентности су из године у годину били слаби уз повремена, незнатна побољшања. Страни инвеститори у истраживаним земљама нису били довољно мотивисани да реализују *strategic-seeking* инвестиције, управо услед недовољне развијености националних капацитета, који би требали да подрже овај облик инвестирања. Кандидаткиња посебно истиче да се једна од најважнијих карактеристика страног инвестирања односи управо на трансфер технологије из развијене земље, земље инвеститора, у земљу у развоју и транзицији тј. земљу домаћина. Узевши у обзир ову чињеницу, логично је очекивати да ће страним инвеститорима у случају ове врсте СДИ, одговарати технолошка заосталост земље домаћина. Последњих година су посебно европске земље у настанку и развоју биле атрактивне инвестиционе локације на којима су страни инвеститори желели да реализују инвестиционе пројекте подржане сопственом технологијом, новом и до тада недоступном у поменутих земљама. У таквим околностима повећање технолошке зрелости је утицало на смањење СДИ прилива у земљама домаћинима, што је и потврђено овим истраживањем. Кандидаткиња констатује да се један од негативних ефеката СДИ се управо и односи на стварање технолошке зависности земље домаћина од стране иностраног улагача тј. транснационалне компаније, пошто земље у развоју и транзицији не поседују довољно капацитета да се самостално посвете унапређењу технолошке базе.

У оквиру трећег подиндекса конкурентности „Иновативност и софистицираност“, кандидаткиња закључује да је пословна култура негативно утицала, а да иновативност није утицала на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју током периода од 2007. до 2015. године.

Пословна култура и иновативност су стубови конкурентности који представљају *strategic-seeking* детерминанте СДИ прилива. Такође, сматрају се и нетрадиционалним детерминантама чији се утицај ретко истраживао. Пословна култура у истраживаним земљама је на веома ниском ступњу развијености, а у појединим земљама је и потпуно неразвијена. Досадашња искуства земаља домаћина показују да је развијена национална пословна култура некада негативно утицала на СДИ приливе, пошто су страни инвеститори желели да наметну сопствена „правила игре“. Кандидаткиња наглашава да управо земље у развоју и земље у транзицији, често прихватају ова правила, јер у жељи да подстакну привредни раст и развој и убрзају акумулацију капитала свесно подржавају реализацију оваквих трансакција, надајући се да ће им ипак донети више користи него штете. Стране инвеститоре може одбити инсистирање на поштовању обележја националне пословне културе. Према томе, утврђивање негативног утицаја пословне културе на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју не представља изненађење, пошто указује на потребу страних инвеститора да не прихвате националну, већ да наметну сопствену пословну културу.

Кандидаткиња закључује да у европским земљама у настајању и развоју следећи стубови конкурентности нису утицали на СДИ приливе у периоду од 2007. до 2015. године: Институције, Макроекономско окружење, Здравље и основно образовање, Високо образовање и усавршавање, Ефикасност тржишта радне снаге, Развијеност финансијског тржишта, Величина и отвореност тржишта и Иновативност.

Кандидаткиња наводи да су изражена корупција, нетранспарентност јавних политика и непоштовање правног оквира само неки од елемената који карактеришу институционални сектор већине истраживаних земаља. Стабилност макроекономског окружења је одређена кретањем инфлације, висином јавног дуга и националне штедње, равнотежом државног буџета и учешћем извоза у структури БДП. Веома је тешко да се у земљама у настајању и развоју усагласи кретање свих ових показатеља, што је, према мишљењу кандидаткиње и резултирало смењивањем периода стабилности и нестабилности макроекономског окружења у истраживаним земљама и одсуством утицаја овог стуба конкурентности на СДИ приливе. У оквиру здравља и основног образовања све истраживане земље су константно остваривале најбоље резултате, док се по броју високо образованих кадрова и квалитету високог образовања издвајају Литванија и Мађарска. У овим земљама се, за разлику од осталих из узорка, велика пажња посвећује усавршавању и континуираном обучавању запослених у складу са пословним потребама. У одређеним земљама се, са једне стране, постижу добри резултати у области квантитета и квалитета високог образовања (Пољска, Румунија, Србија, Хрватска и Црна Гора) али се, са друге стране, услед недостатка могућности занемарује усавршавање запослених. Током периода истраживања страни инвеститори су у већини истраживаних земаља (изузев Литваније и Мађарске) претежно били заинтересовани за ангажовање полу квалификоване радне снаге и искоришћавање погодности ниских трошкова запошљавања и отпуштања радника. Нова радна места настала као резултат реализације СДИ пројеката у европским земљама у настајању и развоју су у највећем броју случајева била отворена за квалификоване, производне раднике, док је број потребних високо образованих радника у таквим околностима био далеко мањи. Кандидаткиња закључује да се један од разлога изостанка утицаја стуба конкурентности „Ефикасност тржишта радне снаге“ на СДИ приливе, односи на присуство изузетно великих разлика у висини трошкова радне снаге међу европским земљама у настајању и развоју. Одређене земље из узорка су познате међу страним инвеститорима по ниским надницама и ниским осталим трошковима радне снаге, што је понекад био сасвим довољан разлог за стране инвеститоре да управо неку од тих земаља одаберу као своју инвестициону дестинацију (нпр. Босна и Херцеговина, Србија, Македонија, БЈР, Црна Гора, Бугарска, Румунија и др.). Индикатори конкурентности попут ефикасности финансијског тржишта, усклађености понуде финансијских услуга са пословним потребама привредних субјеката, доступности финансијских услуга, лакоће долажења до потребних средстава, расположивости предузетничког капитала и могућности финансирања на локалном тржишту капитала указују на недовољну развијеност финансијског тржишта у европским земљама у настајању и развоју. Кандидаткиња наглашава и да међу истраживаним земљама постоје велике разлике у величини тржишта гледано према броју становника, што условљава и настанак разлика у позиционiranости земаља с обзиром на резултат овог стуба конкурентности. У Турској и Пољској је рецимо величина тржишта изразита конкурентска предност која доприноси одличној конкурентској позиционiranости, док у Црној Гори исти стуб представља извор највећег броја конкурентских слабости и основни је фактор који омета редовно пословање привредних субјеката. За разлику од осталих земаља Литванију карактерише висока отвореност тржишта што у одређеним околностима може надокнадити недостатак величине. Супротна ситуација постоји у Турској, где су страни инвеститори веома заинтересовани за предности које им се пружају на основу огромног националног тржишта, али им истовремено смета недовољна отвореност тржишта ове земље. Кандидаткиња закључује да међу истраживаним земљама највеће национално тржиште је најслабије отворено, док су мала национална тржишта отворена једино уколико је земља довољно економски развијена, па може да подстакне раст извоза и утиче на повећање његовог учешћа у структури БДП. Веома велике разлике у величини и отворености тржишта европских земаља које су обухваћене истраживачким узорком, су условиле то да овај стуб конкурентности не оствари утицај на СДИ приливе током периода истраживања. Иновативност, као стуб конкурентности, указује на расположивост капацитета за иновирање, квалитет научно-истраживачких институција, различите аспекте активности истраживања и развоја (engl. *Research and Development Activities - R&D*), расположивост научника, заштиту интелектуалне својине и квантитет пријављених патената. У свим европским земљама у настајању и развоју, у оквиру овог стуба конкурентности, у поређењу са осталим стубовима, остваривани су најлошији резултати. Кандидаткиња закључује да је управо иновативност, током истраживаног периода, увек била извор највећег броја конкурентских слабости европских земаља у настајању и развоју.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Садржина и начин приказа докторске дисертације, кандидаткиње Биљане Станков, су у потпуној сагласности са насловом дисертације. Подстакнута уверењем да у научној литератури нема довољно емпиријских студија које обрађују повезаност националне конкурентности и СДИ, кандидаткиња у оквиру докторске дисертације приказује теориске тврдње, а затим спроводи емпиријско истраживање, којим и утврђује постојање поменуте повезаности. Комисија констатује да ова емпијска студија припада групи квантитативних истраживања пошто су процес и дизајн истраживања унапред одређени, пошто је дизајн структурисан и строг, а фаза прикупљања података претходи фази анализирања података. Дизајн истраживања докторске дисертације припада дизајну корелационих студија, с обзиром на то да утврђивањем утицаја независних променљивих на зависну променљиву, кандидаткиња обезбеђује информације о кључним детерминантама СДИ прилива у европским земљама у настајању и развоју, као земљама домаћинима страних инвеститора. У истраживању се полази од резултата претходних студија и претходно постављених теоријских оквира и закључује се да се слична кретања и правилности јављају пошто се истраживачким узорком обухвате европске земље у настајању и развоју. Према томе, може се рећи да ово истраживање има дедуктивно-импликативан карактер.

Комисија је мишљења да је дисертација реализована по методологији научног истраживања и садржи научну анализу дефинисаног проблема и предмета истраживања. Резултати добијени емпиријским истраживањем су јасно и недвосмислено представљени, анализирани и протумачени на одговарајући начин, а потом и упоређени са резултатима других емпиријских студија из исте области. На основу добијених резултата, кандидаткиња је извела релевантне закључке и пружила одговоре на постављена истраживачка питања. Такође, истакнут је и допринос истраживачких резултата и дате су препоруке за будућа истраживања.

Судећи према наведеним елементима, Комисија позитивно оцењује начин приказа и тумачења резултата истраживања у оквиру докторске дисертације и констатује да је кандидаткиња успешно извршила емпиријско истраживање, реализовала постављене циљеве и тестирала дефинисане истраживачке хипотезе.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Комисија је мишљења да је докторска дисертација написана у складу са образложењем које је наведено у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

Комисија је мишљења да докторска дисертација садржи све битне елементе, с обзиром на то да обједињује следеће целине:

- **Уводна разматрања**, у оквиру којих се истиче мотивација за спровођење истраживања, објашњава проблем, предмет и циљеви истраживања, наводе истраживачке хипотезе, објашњава методологија истраживања, начин избора, величина и структура узорка, помињу могућности примене резултата истраживања уз образложење њиховог доприноса.
- **Теоријске поставке**, где се кандидаткиња бави анализом панел серија, страним директним инвестицијама, дефинисањем националне конкурентности, затим конкурентношћу свих истраживаних земаља и прегледом претходне литературе.
- **Емпиријско истраживање**, којим је обухваћено објашњење истраживачке методологије, затим дефинисање променљивих, регресионог панел модела и истраживачких хипотеза и извршена анализа података, регресија и тестирање оцењених вредности.
- **Дискусију резултата истраживања**, која се односи на анализу утицаја стубова конкурентности, груписаних у оквиру категорија основних услова, подстицаја ефикасности и фактора иновативности и софистицираности, на СДИ приливе у европским земљама у настајању и развоју током истраживаног периода.
- **Закључна разматрања**, где се поред навођења истраживачког закључка објашњава допринос резултата истраживања, дају кључне препоруке и истичу правци даљих истраживања у оквиру предметне области.
- **Преглед литературе уз биографију аутора дисертације.**

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Комисија закључује да докторска дисертација на оригиналан начин доприноси науци, с обзиром на то да су резултати овог емпиријског истраживања указали на нова сазнања и истовремено потврдили неке од закључака претходних емпиријских студија. На тај начин је обезбеђена адекватна основа за спровођење будућих истраживања којима би се даље испитивао утицај стубова конкурентности на СДИ приливе у земљама домаћинима. Кандидаткиња је у свом раду првенствено била подстакнута уверењем да у научној литератури нема довољно емпиријских студија које обрађују повезаност националне конкурентности и страних директних инвестиција. Посебно је истакла недостатак студија које узорком обухватају европске земље у настајању и развоју, као и оних које за вредности независних променљивих користе вредности стубова конкурентности према WEF концепту. Према томе, кандидаткиња је обогатила научну литературу новим сазнањима и допринела квалитету будућих истраживања у овој научној области.

Значајан допринос ове дисертације, проналази се и у специфичности самог истраживања, с обзиром на то: да су узорком обухватене само европске земље у настајању и развоју класификоване према методологији Међународног монетарног фонда (*ММФ*), да је истраживањем покривен тачно утврђен временски период од 2007. до 2015. године (улазни подаци су били расположиви за све наведене године) и да су резултати истраживања добијени применом анализе панел серија и регресионог модела са фиксним ефектима. Поређењем добијених резултата са резултатима одабраних емпиријских студија, кандидаткиња открива који су стубови конкурентности најчешће представљали СДИ детерминанте у земљама домаћинима, а затим истиче кључне СДИ детерминанте, и природу њиховог утицаја на СДИ приливе у истраживаним земљама.

Комисија је мишљења да кандидаткиња, овом емпиријском докторском дисертацијом показала завидну аналитичност, способност закључивања, примерену критичност и професионални објективизам. Констатује се да је дисертација резултат самосталног и систематичног рада кандидаткиње, која је, на основу спроведеног емпиријског истраживања уз примену адекватне истраживачке методологије, аргументовано извела закључке о предмету истраживања. Комисија сматра да је у раду коришћена релевантна и актуелна, претежно инострана литература, примерена предмету истраживања. Докторска дисертација је писана јасним, прегледним и научним стилем, а терминологија коришћена у раду указује на добро разумевање обрађене материје.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Након извршене свеобухватне анализе докторске дисертације, **комисија закључује да не постоје недостаци** који би могли да утичу на резултат истраживања.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

да се докторска дисертација кандидаткиње Биљане Станков, под насловом „Панел анализа страних директних инвестиција и конкурентности у европским земљама у настајању и развоју“ ПРИХВАТИ, а кандидаткињи ОДОБРИ ОДБРАНА пред усвојеном Комисијом на Факултету за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Никола Градојевић, редовни професор, ментор

Др Марко Царић, редовни професор, председник комисије

Др Драган Солеша, редовни професор, члан

Др Мирослав Ђорђевић, редовни професор, члан

Др Владимир Ђаковић, доцент, члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.